

Гайдабура В. Театр, розвіяний по світу. Феномен сцени повоєнної української діаспори (Німеччина, Австрія, Франція, США, Канада, Австралія) / Валерій Гайдабура. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 324 с.

Кожна книжка Валерія Михайловича Гайдабури – це подорож. Подорож у тривожне і водночас – навдивовижу яскраве минуле, подорож потаємними архівними лабіринтами, що несподівано дарує не лишень радість відкриття, а й чітке усвідомлення значущості мистецтва в становленні духовної культури нації, подорож на хвилях людських долі, що виринають на поверхню сьогодення біографіями-автографами

яскравих особистостей різних часів...

Керманичем кожної з цих подорожей є, безперечно, любов дослідника до Театру. Того театру, який осяюючи мерехтливим світлом найтрагічніші сторінки історії нашої країни, а сьогодні – «розвіяний по світу», не може не дарувати радість спілкування та сподівань на нові зустрічі...

За підказкою автора відкриваю... Післямову до нової книги «Театр, розвіяний по світу». І одразу все упорядковується: чому так повільно, неспішно по першому прочитанню горталися сторінки, чому так довго вдивляєшся і розглядаєш кожне фотозображення на них, чому іноді так нелегко відбувалося входження в епістолярій і спогади цих минулих десятиліть, що залишають відчутний присмак мінливості і незавершеності. Дозволю, як манок для майбутніх читачів, частково процитувати ті слова Ю. Лотмана, якими В. Гайдабура пояснює «химерний жанр» своєї праці: «Випадковості окремих людських долі, переплетення історичних подій різних ступенів населяють світ культури непередбаченими зіткненнями. Понад те, саме ця невпорядкованість, непередбачливість, “розмазаність” історії, що так засмучує дослідника, становить цінність історії як такої. Саме вона наповнює історію непередбачливістю, наборами вірогідних випадковостей, тобто інформацією. Саме вона перетворює історичну науку з царства шкільної нудьги на світ художньої різноманітності»¹. Автор вважає, що саме в цих словах ученого закладовані головні ходи-підходи до розуміння його літературної праці. Нас, натомість, заглиблення у «лірико-документальні нариси» В. Гайдабури навернуло до висловлювань іншого мислителя і літератора ХХ століття – Ю. Домбровського, який говорив так: «Як актор не здатен грати текст, якщо йому не зрозумілий підтекст, так і документ нічого не відкриє письменникові або історику, поки не стане зрозумілим, що криється за його рядками і віддзеркаленням якої гри він виступає. Натомість,

зображальна сила у правильно прочитаного та витлумаченого документа – чи то поліцейський рапорт, чи любовний лист або портрет – величезна. Його автентичність, синхронність, його форма (адже це – скалок часу, що дійшов до нас), чіткість, непідкупність і незалежність, тобто свобода від будь-яких наступних нашарувань і тлумачень, надають йому ту єдину вірогідність, якою справжній художник не повинен нехтувати. Потрібно лишень бачити, що криється за цим документом»².

Документи-довідки, що засвідчують сценічне мистецтво українського театру у діаспорі повоєнного таборового періоду, документи-листи, сповнені відлунням гіркоти, образи, відчайдушної віри і терпіння, найінтимнішими подробицями життя їхніх кореспондентів (а ще – безмежної довіри до автора книги), фотодокументи, що не лише візуалізують естетичні виміри театрального мистецтва діаспори, а й – головне – дають можливість вдивитися в обличчя, зазирнути у душу тих мистців, які на різних континентах світу намагалися зберегти і не дати згаснути «світлу театрального вогнища» національної культури. Уся ця величезна інформація, що становить основний зміст книжки В. Гайдабури, – не упорядкована, не відредагована, а «правильно прочитана» її автором. Безліч імен, прізвищ, назв міст і країн, п'єс і вистав, безліч цікавих і захоплюючих зустрічей... Втім, кожна книжка Валерія Гайдабури – це нова зустріч. Кажуть, що оточення формує особистість людини, збагачує її. Одразу навіть важко осягнути, скільки яскравих, непересічних особистостей у різних географічних координатах і часових широтах зустрілося на шляху автора у його мандрах повоєнними шляхами театру української діаспори. Втім, у вас є така можливість. І вона, переконані, не лише відкриває для кожного маловідомі інформаційні пласти історії українського театру, а й укотре засвідчує подвижницьку працю його дослідника, який, доторкаючись до документа, відтворює різні скалки часу з надзвичайною художньою різноманітністю.

Було б несправедливим, якщо б ми, висловивши дещо емпіричні міркування, не вказали на наукові характеристики праці доктора мистецтвознавства, члена-кореспондента Національної академії мистецтв України В. Гайдабури. Книга «Театр, розвіяний по світу» має вагомі Додатки, які містять репертуар провідних театрів діаспори повоєнного періоду, бібліографію, покажчик імен. Все це, безперечно, є суттєвою підмогою майбутнім дослідникам у їхніх наукових розвідках. Якщо, звичайно, вони ризикнуть разом з Валерієм Михайловичем поринути у той «безбережний океан українського театрального зарубіжжя», що продовжує манити і надихати цього невтомного шукача у галузі науково-документального театрознавства.

¹ Гайдабура В. Театр, розвіяний по світу / Валерій Гайдабура. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – С. 293.

² Домбровский Ю. «Ретлендбэконсоутгемптоншекспир» / Ю. Домбровский // Хранитель древностей. Роман. Новеллы. Эссе. – М. : Известия, 1991. – С. 216–223.

Наталія ВЛАДИМИРОВА